

Socialismens alternativomkostninger

Rapport fra White House, Council og Economic Advisers

Aage, Hans

Published in:
Kritisk Debat

Publication date:
2018

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):

Aage, H. (2018). Socialismens alternativomkostninger: Rapport fra White House, Council og Economic Advisers. *Kritisk Debat*, (107), 1-3.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@ruc.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

En artikel fra KRITISK DEBAT

Socialismens Alternativomkostninger

Skrevet af: **Hans Aage** | Offentliggjort: 16. december 2018

Således lyder titlen på en rapport udsendt i oktober af præsident Donald Trumps *Council of Economic Advisers* (alternativomkostninger eller *opportunity cost* er de fordele, som man går glip af ved at afskære sig fra mulige alternativer), angiveligt fordi "socialisme gør comeback" i den politiske debat i USA, navnlig angående sundhedsvæsenet, og det så kraftigt, at man interessant nok har fundet anledning til at udsende en advarsel i forbindelse med midtvejsvalget. Blandt de socialistiske lande nævner rapporten Kina under Mao, Sovjetunionen, Nordkorea, Cuba, Venezuela samt de nordiske lande. Alt, hvad der står i rapporten, er jo ikke forkert, selv om man bl.a. kan læse, at "sundhedsydelse er ikke gratis i de nordiske lande", og at indførelse af et lignende sundhedsvæsen i USA ville forringe BNP med 9% i 2022.

Men vi kan også herhjemme. Som påpeget af Pelle Dragsted, Jesper Jespersen, Christen Sørensen og andre er Finansministeriets konsekvensberegninger præget af højredrejede vilkårligheder, fx angående virkningerne af lavere topskat på arbejdsudbud og beskæftigelse og ligeledes den ubegrundede, pludselige forøgelse af den forudsatte prisfølsomhed i udenrigshandelen i forbindelse med tilbagetrækningsreformen i 2011. Eller tænk på Finansministeriets og Økonomiministeriets fælles rapport fra 2000, *Danmark og Euroen*, (557 sider) med bilag (85 sider) - agitprop med et sagligt ansigt. Vi må love for De økonomiske Råd og Vismændene, som er kompetente og uafhængige inden for rimelighedens ret vide grænser, og som i forårsrapporten 2000 stiltfærdigt gjorde opmærksom på, at euroen kunne "fremkalde store spændinger" med mulighed for "en finansiel krise", og at de økonomiske konsekvenser af dansk tilslutning var "små og usikre", hvilket nedkaldte et vildt politisk raseri over vismændenes hoveder fra et meget bredt flertal i Folketinget.

Nedenfor følger rapportens *executive summary*. Hele rapporten er på 55 sider og er glimrende læsning, hvis man trænger til at få sig en god ærgrelse.

Den kan findes på

<https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/10/The-Opportunity-Costs-of-Socialism.pdf>

SOCIALISMENS ALTERNATIVOMKOSTNINGER

Samtidig med 200-året for Karl Marx' fødsel gør socialisme comeback i amerikansk politik. Konkrete politiske forslag fra erklærede socialister vinder støtte i Kongressen og blandt betydelige grupper af vælgere.

Det er naturligvis uklart, hvad en typisk vælger forstår ved "socialisme". Men økonomer er generelt

enige om definitionen af socialisme, og de har ofret enorme mængder af tid og ressourcer på at undersøge dens omkostninger og fordele. På baggrund af denne omfattende litteratur diskuterer nærværende rapport socialismens historiske visioner og politiske mål, dens økonomiske særpræg, dens indvirkning på økonomiske resultater og dens forbindelse med aktuelle politiske forslag i USA.

Vi må konstatere, at tilhængere af socialistisk politik i tidligere tider og i nutidens USA har nogle af deres visioner og politiske mål til fælles. Begge betegner indkomstfordelingen i markedsøkonomier som et uretfærdigt resultat af "udbytning", der burde korrigeres med gennemgribende statskontrol. De foreslåede løsninger indbefatter offentlig betaling for en række ydelser snarere end privat opsparing og forsikring, høje skattesatser ("fra enhver efter evne") og gratis uddeling af en betydelig del af samfundets varer og tjenester gennem det offentlige ("til enhver efter behov"). Men forskellen er, at nutidens demokratiske socialister fordømmer statslig brutalitet og tillader privat ejendomsret til produktionsmidlerne i mange brancher.

Ved bedømmelse af virkningerne af socialistisk politik er det vigtigt at holde sig for øje, at socialisme kun giver ringe materielt incitament til produktion og innovation, og at "gratis" fordeling af varer og tjenester forhindrer priserne i at afspejle vigtig økonomisk information om omkostninger og forbrugerbehov og -ønsker. Denne form for politik bevirker, som den tidligere engelske premierminister, Margaret Thatcher (1976), engang bemærkede, at "socialistiske regeringer ... altid løber tør for andre menneskers penge", hvorfor vejen til velstand er, at samfundet giver "folket mere valgfrihed til at bruge sine penge på sin egen måde".

Hvorvidt socialismen kan indfri sine gyldne løfter, er et empirisk spørgsmål. Vi begynder undersøgelsen med at se på nogle af de mest udprægede eksempler på socialistiske samfund, der typisk er landbrugslande som Kina under Mao, Cuba og Sovjetunionen. Deres regeringer, som ikke var demokratisk valgt, overtog kontrollen med landbruget under foregivende af at kunne frembringe mere rigelige fødevarerforsyninger. Resultatet blev en væsentligt formindsket fødevarerproduktion og snesevis af millioner, som døde på grund af sult. Selv hvis det gennemføres fredeligt under demokratiske forhold, vil en stærkt socialistisk politik med store statslige organisationer og central kontrol med ressourcerne uvægerligt forårsage grundlæggende incitamentsforvridninger og informationsproblemer, også i industrilande, som det er tilfældet i dagens Venezuela. Læren fra dårligt fungerende landbrugsøkonomier under socialistiske regimer er også gyldig for statsovertagelse af andre, moderne industrier: De producerer mindre snarere end mere.

Disse lande er eksempler på et mere generelt mønster, nemlig socialismens negative produktionsvirkninger. Sådanne virkninger fremgår også, når man sammenligner bruttonationalproduktet (BNP) i lande med forskellig grad af økonomisk frihed, kvantificeret ved et index, hvori der indgår omfanget af skatter og offentlige udgifter, andel af statsejede virksomheder, økonomisk regulering samt andre faktorer. Litteraturen herom viser en stærk sammenhæng mellem større økonomisk frihed og højere økonomisk vækst. Den tyder på, at hvis den nuværende økonomiske politik i USA erstattes med en udpræget socialistisk politik som i Venezuela, vil BNP falde med mindst 40% på langt sigt, dvs. med omkring \$24.000 om året for en gennemsnitlig indbygger.

De nordiske lande nævnes ofte som mere relevante socialistiske succeshistorier, men de nordiske landes erfaringer underbygger også den konklusion, at socialisme forringer levestandarden. I mange henseender er den nutidige økonomiske politik i de nordiske lande væsensforskellig fra, hvad økonomer forstår ved socialisme. For eksempel er sundhedsydelse ikke gratis; finansiering af sundhedsvæsenet i de nordiske lande indbefatter en betydelig brugerbetaling. Marginalskatten på arbejdsindkomst i de nordiske lande er i dag ikke væsentligt højere end i USA, og overraskende nok er de samlede skatter i de nordiske lande mindre progressive end i USA. De nordiske lande beskatter kapitalindkomst mindre og regulerer varemarkederne mindre, end USA gør. Men de nordiske lande regulerer og beskatter arbejdsmarkedet noget mere; således skulle amerikanske familier med en gennemsnitlig løn betale mellem \$2.000 og \$5.000 mere i skat (minus overførsler), hvis skattesystemet i USA var som det nuværende i de nordiske lande. Levestandarden i de nordiske lande er mindst 15% lavere end i USA.

Det er tænkeligt, at amerikanske socialister ønsker at ændre vores politik, så at den kommer på linje med de nordiske landes i 1970'erne, hvor deres politik svarede mere til økonomers traditionelle definition af socialisme. Vores beregninger viser, at hvis USA ændrede politik på denne måde, vil det reale BNP falde med mindst 19% på langt sigt svarende til \$11.000 om året pr. indbygger i gennemsnit.

De nordiske og europæiske former for socialiseret sundhedsvæsen forekommer så attraktive for nutidens amerikanske socialister, at de har foreslået at nationalisere finansieringen af hele sundhedssektoren (som udgør mere end en sjettedel af USA's økonomi), nemlig i form af det nylige forslag om "Medicare for All". Dette forslag ville betyde, at sundhedsydelser blev fordelt "gratis" (dvs. uden brugerbetaling) gennem et statsmonopol på sundhedsforsikring, som også centralt ville fastsætte størrelsen af alle priser og betalinger til udbydere som læger og hospitaler. Hvis denne finansiering skulle ske ud af det nuværende føderale budget uden lånoptagelse eller skattestigninger, ville det ifølge vore beregninger betyde nedskæringer på andre områder svarende til mere end halvdelen af det nuværende føderale budget. Eller, hvis det skulle finansieres ved skattestigninger, da ville BNP falde med 9%, eller ca. \$7.000 pr. indbygger i 2022, fordi højere skattesatser selvsagt ville formindske incitamenterne til at udbyde arbejdskraft og andre produktionsfaktorer. Evidens vedrørende produktivitet og effektivitet for statslige finansieringssystemer lader formode, at "Medicare for All" ville forringe både midlertidigheden og sundhedstilstanden såvel på kort som på langt sigt, selv om den andel af befolkningen, som er helt uden sundhedsforsikring, ville blive formindsket noget.

(Oversættelse: Hans Aage).